

TEME

GRAČANIČKI GLASNIK
časopis za kulturnu historiju

Broj 49
Godina XXV
Maj, 2020.
[str. 29-40]

© Monos 2020

Desničarski populizam i migracije: komparacija English Defence League (EDL) i Alternative Für Deutschland (AFD)

Berina Beširović Ramani

Svjedočimo buđenju desničarskog populizma na posljednjim izborima širom Evrope. Bilo da se priključuju vladajućim koalicijama, bilo da djeluju samostalno, radikalne desničarske partije zauzimaju neko od prva četiri mjesta na izborima, a to smo vidjeli na primjerima Njemačke, Francuske, Austrije itd. Populistička retorika krajnje desnice nakon napada od 11. septembra 2001. na SAD, usmjerena je dominantno prema, kako ga karakterišu u svom narativu lideri krajnje desnice prijetecem terorističkom islamu, a u vrijeme migrantske krize javlja se pojačana ksenofobija i buđenje nacionalizma i fašizma. U ovom radu porede se dvije desničarske strukture: Engleska liga odbrane (English Defense League ili EDL) i Alternativa za Njemačku (Alternative für Deutschland ili AfD).

Ključne riječi: desničarski populizam, nacionalizam, migracije, ksenofobija, islamofobija, ideologija.

UVOD

Krajnje desne stranke i grupe uživaju sve veću podršku širom Evrope. Takve stranke su se pokazale kao uspješne na nacionalnim izborima koji su nedavno održani, često zauzimajući drugo ili treće mjesto, a u nekim se slučajevima pridružuju i vladajućim koalicijama. Primjeri uključuju: Nacionalnu frontu Francuske (FN), Nizozemsku stranku slobode (PVV), Austrijsku stranku za slobodu (FPÖ), Norvešku stranku za napredak (FrP), Švedske demokrate (SD) i Alternativu za Njemačku (AfD). Njihova zajednička usredsređenost na suverenitet, njihov skepticizam prema EU, njihov naglasak na

strogu imigracijsku politiku i stavljanje domaćih stanovnika na prvo mjesto u područjima poput socijalne zaštite, omogućili su da se u analizama sve ove stranke stave pod okrilje *krajnje desnice*.¹ Međutim, ovaj termin obuhvata širok spektar stranaka i grupa koje se značajno razlikuju u programu i politici, posebno ekonomskim i socijalnim politikama, kao i u mjeri u kojoj podržavaju i primjenjuju nasilje. U ovu kategoriju ulaze stranke koje su moderirale svoje agende, distancirajući se od fašizma kako bi mogle da dobiju podršku većeg biračkog tijela i ulične grupe i ekstremne stranke koje vrše nasilje, poput grčke Zlatne zore (GD), Engleske lige odbrane (EDL) i dr. Zajedničko im je da opravdavaju širok spektar političkih stavova o socioekonomskim pitanjima na osnovu nacionalizma, a često smo skloni povezivati populizam i nacionalizam, identificirajući stranku kao populističku, ali na osnovu njenih nacionalističkih atributa (oboje ističu sukobe grupa, usredsređuju se na kolektiv i postavljaju viziju idealnog društva). Građanska nacionalistička retorika kulturu predstavlja kao vrijednosno pitanje, opravdavajući isključenje *drugih* navodnim prijetnjama koje predstavljaju oni koji ne dijele *liberalne demokratske vrijednosti*.² To jača sposobnost ovih stranaka da se mobiliziraju na pitanju poput terorizma povezujući antimuslimanske narative sa imigracijom i sigurnošću uz opravdanje da su neke kulture i religije netolerantne i po svojoj prirodi negativno orijentisane prema demokratiji.³ Narativi desničarskog populizma imaju značajne implikacije na prirodu demokratije i

kreiranje politika u Evropi. Svim desničarskim strukturama zajednički je dominantni anti-imigracijski narativ što ćemo vidjeti kroz komparaciju dvije desničarske grupe: EDL u Engleskoj i AfD u Njemačkoj.

FORMIRANJE I IDEOLOGIJA

Kontekst u kojem su se razvile EDL i AfD

Ključne razlike između EDL i AfD vidimo već u analizi konteksta u kojem su nastali. Iako je objema strukturama zajedničko to što su se razvile početkom 21. stoljeća (EDL od 2009. godine na ovamo, a AfD od 2013. godine na ovamo) u dekadi nakon terorističkih napada 11. septembra u SAD-u i nakon nekoliko terorističkih napada u Evropi koji su prouzrokovali opravdane debate o novim prijetnjama za demokratske vrijednosti i sigurnost, organizaciona struktura, program i formiranje ideologije se bitno razlikuju. Prva ključna razlika jeste kategorizacija ovih struktura; EDL je masovni pokret, a AfD je politička stranka sa zvaničnim programom (koliko unificiranim, konkretnim i univerzalnim u ideološkom smislu će biti govora kasnije).⁴ Kada je riječ o EDL-u to je masovni protestni pokret u Engleskoj koji se razvio iz huliganskih navijačkih skupina kao tradicionalno reakcionarna politika na neko društveno nezadovoljstvo određene grupe koje se i kroz historiju povezivalo sa desničarskim tendencijama. Prema njihovoj zvaničnoj stranici EDL je pokret koji se zalaže za zaštitu engleskih vrijednosti i općenito demokratije, ljudskih prava i vladavine prava generalno.⁵ AfD je politička partija u Njemačkoj osnovana kao stranka usredoto-

1 Aled Hilary, *Islamophobia, Counter-extremism and the Counterjihad Movement*. London: Pluto Press, 2017., 163-185.

2 *Isto*, 168.

3 *Isto*, 179.

4 South China Morning Post. (septembar 2017). *German far-right populists ramp up the rhetoric as Merkel's party slumps, days before election*. <https://www.scmp.com/news/world/europe/article/2111828/german-far-right-populists-ramp-rhetoric-merkels-party-slumps-days> (10. januar 2020.)

5 *Isto*.

čena na ekonomska pitanja i pitanja njemačkog fiskalnog suvereniteta.⁶ Na prvi pogled strukture koje nemaju veze sa desničarskim populizmom, od čega se obje organizacije konstantno i dosljedno ograđuju i javno deklariraju kao upravo anti-desničarske odnosno antifašističke.⁷

EDL na scenu stupa u toku 2009. godine kada jačaju i mnoge druge desničarske aktivističke grupe. Pozicionirajući se glasnim protivljenjem *radikalnom islamu* i *islamskom ekstremizmu*, ove su grupe u drugoj polovini te godine organizirale niz protestnih marševa, koji su u nekoliko navrata završili i u nasilnim sukobima između demonstranata, kontra demonstranata i policije.⁸ Među onima koji su bili uključeni u marševe bilo je nekoliko povezanih frakcija, uključujući *Casuals United*, *Englesku ligu odbrane (EDL)*, *Škotsku ligu odbrane*, *Marš za Englesku*, *Ujedinjenu britansku alijansu*, *Britanske građane protiv islamskih ekstremista* i dr. Najistaknutiji od njih bili su *Casuals United* i EDL, dvije grupe koje se preklapaju i međusobno povezuju, a koje su nastale izvan granica engleske domaće huliganske subkulture koja je odavno povezana sa politikom desnice.⁹ Koristeći metode povezivanja u 21. stoljeću i funkcioniranje u svijetu u kojem cijene i pravila za navijače čine fudbal manje atraktivnim za fizički sukob, ove su dvije skupine u medijima predstavljene kao vodilje krajnje desne ekstremističke politike. Dana 24. maja

2009. godine u engleskom gradu Lutonu grupa pod nazivom *Ujedinjeni narod Lutona* marširala je centrom grada kako bi protestovala protiv skupa muslimanskih ekstremista poznatih kao *Ahlus Sunnah wal Jamaah* koji su opet paradirali gradom desetak dana ranije kako bi iskazali nezadovoljstvo povodom povratka britanskih vojnika iz Iraka za koje je bio pripremljen doček u istoimenom gradu.¹⁰ Grupa je mahala plakatima koji su britanske vojnike nazivali kukavicama, ubicama, silovateljima itd.¹¹

Iako je protest bio malih razmjera, prisustvo televizijskih kamera iz regionalnog informativnog programa značilo je da je protest kasnije postao nacionalna vijest i predmet široke rasprave. Veliki dio te rasprave odnosio se na činjenicu da *Ahlus Sunnah wal Jamaah* nije imao samo dozvolu da protestira, već i policijsku zaštitu.¹² Ovo je ponovo pokrenulo raspravu o pravima ekstremnih islamskih grupa da iznesu svoje stavove, koji su se prvi put pojavili nakon protesta u Londonu ispred danske ambasade u februaru 2006. godine.¹³ Tom prilikom su demonstranti vodili kampanju protiv objavljivanja dvanaest redakcijskih karikatura, od kojih je većina prikazala poslanika Muhameda, u danskom listu *Jyllands Posten* godinu prije toga.¹⁴ Protest ekstremne grupe djelovao je kao katalizator za stvaranje EDL-a. Dana 24. maja 2009. godine, novopečeni EDL i Casuals United izveli su antiislamski marš u Lutonu uz dozvolu po-

6 Harrison David. (Mart 2009). *Luton's Muslim extremists defy public anger*. <https://www.telegraph.co.uk/news/uknews/law-and-order/4991313/Lutons-Muslim-extremists-defy-public-anger.html>. (10. januar 2020.)

7 Isto.

8 Winlow Simon; Hall Steve; Treadwell James. *The Rise of the Right: English Nationalism and the Transformation of Working-Class Politics*. Bristol: Policy Press. (2017). 90-143.

9 Isto, 95.

10 Isto, 97.

11 Isto, 98.

12 Isto.

13 Goodwin Matthew. *The Roots of Extremism: The English Defence League and the Counter-Jihad Challenge (PDF) (Report)*. London: Chatham House. (2013). 12-27.

14 Isto, 13.

licije i lokalnog vijeća.¹⁵ Prve demonstracije bile su malog broja, a prisustvovalo je samo nekoliko desetaka pristaša koji su izrazili protiviljenje šerijatskom zakonu i *radikalnom islamu*, ali tokom posljednjih mjeseci 2009. godine broj koji je prisustvovao marševima EDL-a je porastao sa nekoliko desetina u prvoj polovini na oko hiljadu demonstranata u drugoj polovini godine na tri marša u tri grada.¹⁶ U januaru 2010. godine EDL se na svojoj Twitter stranici pohvalio da ima 8.013 sljedbenika na svom službenom forumu, a 12.038 osoba povezanih s njegovom Facebook stranicom.¹⁷

Suštinska razlika je u tome što AfD nije bila isključivo anti-imigracijska stranka od samog početka i nije nastala kao, karakteristično za desnicu, reakcionarna politika na novum u vidu aktivizma ili djelovanja određenih islamskih ili drugih manjinskih grupa.¹⁸ U kontekstu AfD-a riječ je prije o tradicionalnoj boljki njemačke desnice da se nosi sa etiketama iz prošlosti i potrebi da njemački suverenitet zaštiti u doba sve veće evropske integracije. Kraj hladnog rata značio je da će se Njemačka ponovo suočiti sa svojom prošlošću, suočiti se sa pitanjima identiteta i boriti se za definiranje svojih odnosa, uloga i odgovornosti u promjenjivoj Evropi.¹⁹ Također, Njemačka se suočavala sa imigracijom puno prije aktuelne migrantske krize, gdje je imigracija često bila povezana sa zapošljavanjem iz inostranstva, uglavnom turskih gostujućih radnika koji nikada nisu predstavljali neki

značajniji politički problem. Godine 2005. vlada Njemačke je formalno priznala da je Njemačka postala zemlja imigracije.²⁰ Novi zakonski okvir o migraciji uveden je i izmijenjen uglavnom 2007. i 2008. godine.²¹ (Harrison, 2009) AfD je započeo kao euroskeptična stranka slobodnog tržišta 2013. godine, kritična prema euru i protivila se njemačkoj pomoći koju daje državama južne Evrope, posebno nakon ekonomske krize 2008. godine Grčkoj na primjer. Bernd Lucke, ekonomista sa Univerziteta u Hamburgu, bio je osnivač AfD-a i vodeća sila u ranim danima. Lucke je predstavljao školu njemačke ekonomske misli koja se nikada nije osjećala ugodno što je njemačka marka zamijenjena eurom, koji je usvojen 2000. godine.²² Gotovo pola stoljeća moćna Njemačka marka služila je kao simbol zapadnonjemačke imućnosti i stabilnosti. Bundesbanku u Frankfurtu Nijemci su smatrali čuvarom zdrave fiskalne politike i zaštitom protiv inflacije i dubokih političkih trauma Nijemaca povezanih s nesmotrenom monetarnom politikom.²³ Habermas bi kasnije govorio o tzv. "nacionalizmu njemačke marke", izvoru poštovanja za naciju koja je inače uskraćena i lišena uobičajenih simbola identiteta i pripadnosti.²⁴ Stranka je često označena kao "krajnje desna" dok istovremeno AfD ostvaruje uspjeh s njemačkom radnom snagom što potvrđuje podatak da je oko 15% članova sindikata dalo svoje glasove za *Die Alternative für Deutschland* na nacionalnim izborima u oktobru 2017.

15 Isto, 15.

16 Isto 16.

17 Isto, 19.

18 Harrison David. (Mart 2009). *Luton's Muslim extremists defy public anger*. <https://www.telegraph.co.uk/news/uknews/law-and-order/4991313/Lutons-Muslim-extremists-defy-public-anger.html>. (10. januar 2020.)

19 Isto.

20 Isto.

21 Isto.

22 BBC News. (Oktobar 2017). *German election: How right-wing is nationalist AfD?* <https://www.bbc.com/news/world-europe-37274201>. (10. januar 2020.)

23 Isto.

24 Isto.

godine.²⁵ Ona je nacionalistička, antimigrantska s jedne strane, a favorizira snažnu državu socijalne skrbi i državnu intervenciju u ekonomiju, s druge strane kako je izloženo u njihovom Manifestu.²⁶ Puno poveznica se može naći sa pokretom PEGIDA (Patriotski Evropljani protiv islamifikacije Zapada). AfD je i kršćanska i svjetovna te i socijalno konzervativna i *laissez faire*. Možda centralno za razvijanje programa ove stranke, broj muslimanskih migranata pobudio je raspravu i usmjerio pažnju nekih oko pitanja šta znači biti Nijemac. Još Zapadna Njemačka je imala iskustva sa muslimanskim imigrantima koja sežu decenijama unazad jer je 1961. godine Bonn potpisao sporazum s Ankarom kako bi se olakšalo zapošljavanje turskih/gostujućih radnika.²⁷ Iako je prvobitna namjera bila da radnici ostanu neko vrijeme prije povratka kući, mnogi su ostajali tokom godina i porodice iz Turske dovodili u Njemačku. Antimigrantska osjećanja su oduvijek postojala u dijelovima njemačkog društva, ali pitanja o kompatibilnosti islama s njemačkom kulturom rijetko su bila na površini i iako ne bez napetosti i problema postignuta je integracija novih kultura u Njemačku.

Godine 2006. tadašnji ministar unutrašnjih poslova Wolfgang Schäuble rekao je na konferenciji o islamu da je "*islam dio Njemačke i dio Evrope*".²⁸ Još jedan političar CDU-a, Christian Wulff, slijedio bi Schäublea i 3. oktobra 2010. godine, u obraćanju

naciji povodom 20. godišnjice ujedinjenja Njemačke i rekao: "*Kršćanstvo bez sumnje pripada Njemačkoj. Judaizam bez sumnje pripada Njemačkoj. Ovo je naša judeokršćanska istorija. Ali u međuvremenu, i islam pripada Njemačkoj*".²⁹ Zašto ističem stavove CDU? AfD i desničarski populizam uglavnom su orijentisani protiv establishmenta pa je tako, kao opoziciona stranka, AfD protiv politike Angele Merkel i odnos CDU prema izbjeglicama iskoristila je za formiranje svoje agende.³⁰ U 2015. godini, nakon što je skoro milion migranata stiglo u Njemačku tražeći azil, Alternativa za Njemačku preusmjerila je fokus na domaću sigurnost i imigraciju. Njihov je ton postao sve više nacionalistički i populistički.³¹ Također, AfD je pozvao Njemačku da preispita svoju nacionalnu kulturu iskupljenja i sjećanja na nacističke zločine.³²

To nas dovodi do još jedne ključne razlike između EDL i AfD. AfD je svoj program razradio u cilju osvajanja vlasti i poraza CDU i Angele Merkel te tako i transformirao svoj program od euroskepticizma ka antiimigraciji. Prije 2015. godine, u Njemačkoj je izgledalo kao da nema velikog interesa za temu stranih državljana i činilo se da u ljeto 2015. godine mnogi Nijemci dočekuju izbjeglice koje stižu u zemlju kao, rekla bih, reprezenti tzv. *Willkommenskultur*, odnosno kulture dobrodošlice.³³ Usljed masovnih migracija uglavnom muslimanskog stanovništva iz azijskih zemalja raspoloženje se promijenilo

25 Isto.

26 Manifest Alternativa za Njemačku u toku predizborne kampanje. (2016). https://www.afd.de/wp-content/uploads/sites/111/2017/04/2017-04-12_afd-grundsatzprogramm-englisch_web.pdf. (20. Januar 2020.)

27 AfD: What you need to know about Germany's far-right party <https://www.dw.com/en/afd-what-you-need-to-know-about-germanys-far-right-party/a-37208199>. (22. januar 2020.)

28 Isto.

29 Isto.

30 Manifesto Alternativa za Njemačku u toku predizborne kampanje. (2016). https://www.afd.de/wp-content/uploads/sites/111/2017/04/2017-04-12_afd-grundsatzprogramm-englisch_web.pdf. (20. Januar 2020.)

31 Isto.

32 Isto.

33 Isto.

i do 2016. godine većina Nijemaca htjela je ograničiti ulazak izbjeglica.³⁴ U istraživanju o ovoj temi objavljenom na DeutscheWelle 2017. godine oko 81% pristaša AfD-a snažno je podržalo ideju o ograničenju.³⁵ Ovakav sentiment iznjedrio je aktuelnu anti-imigracijsku i zbog konteksta konkretnije anti-islamsku ideologiju koja je na nacionalnim izborima u Njemačkoj 2017. godine donjela učešće u vlasti AfD-u kao trećoj stranci po broju glasova i prvoj desničarskoj stranci u Bundestagu nakon Drugog svjetskog rata.³⁶ Na izborima u septembru 2017. godine AfD je ušao u Parlament, osvojivši 12,6% glasova i 92 mandata u Bundestagu.³⁷

Komparacija ideologija

Alternativa za Njemačku obećala je u toku predizborne kampanje uspostavu reda i zakona i osjećaj nacionalnog ponosa kao i povećati sigurnost granica, boriti se protiv daljnjih integracija u Evropsku uniju i suprotstaviti se upotrebi njemačkog novca poreznih obveznika za spašavanje stranih banaka.³⁸ Stranka je koketirala s antiislamskim osjećajima, odbacujući inkluzivni jezik koji su koristili Angela Merkel i prošli predsjednici te rekla kako religija koja ne poštuje ustav i zakone zemlje nije kompatibilna s njemačkom demokratijom.³⁹ Prvi vođa stranke Bernd Lucke napustio je AfD 2015. godine

tvrdeći da postaje sve ksenofobičnija.⁴⁰ Politika AfD protiv eura je personifikacija euroskepticizma ostalih populističkih stranaka u Evropi. Više država mora se vratiti nacionalnim vrijednostima, kaže AfD, suprotstavljajući se svim "centralizirajućim" potezima u EU i bilo čemu što nagovještava euro-federalizam.⁴¹ S druge strane, EDL ne govori jasno stajalište koje bi se moglo dovesti u vezu sa euroskepticizmom, a kada je riječ o Brexitu nema zvaničnih informacija koje bi mogle sugerisati na to da EDL kao takav podržava izlazak Britanije iz EU. Svakako da postoje sporadični slučajevi u kojima pristalice EDL možemo dovesti u vezu sa Brexitom, protestnim šetnjama u znak podrške za Brexit ili u znak podrške političarima koji rade na tome. Ali, za razliku od AfD-a EDL nema zvaničan stav i politiku prema EU (nije imao zvaničan stav je prikladnije s obzirom da je i sam AfD promijenio prioritet iako se euroskepticizam i dalje nalazi kao dio popularnog diskursa).⁴² Okvir ideologije kod EDL-a i AfD-a dijametralno je suprotan jer je EDL dio globalne ideje kontra džihada, dok je AfD više dio koncepta tradicionalnog njemačkog diskursa.⁴³

Njemačka riječ *Heimat* je narodni koncept koji znači domovinu/ zavičaj/mjesto/osjećaj i tradiciju ili nešto što je poznato, ugodno,

34 Scally Dereck. (Maj 2016). *Germany's AfD backs anti-Islam course in party programme*. <https://www.irishtimes.com/news/world/europe/germany-s-afd-backs-anti-islam-course-in-party-programme-1.2631560>. (23. januar 2020.)

35 Isto.

36 Isto.

37 Isto.

38 Belvedere J. Matthew. (Septembar 2017). *German far-right party raises concerns about Nazi ideology of the past, warns ex-Merkel official*. <https://www.cnn.com/2017/09/25/german-far-right-afd-party-raises-concerns-about-nazi-ideology-of-the-past-warns-ex-merkel-official.html>. (17. januar 2020.)

39 Isto.

40 Isto.

41 Jackson James. (Oktobar 2019). *Germany's far-right AfD aims at a forgotten demographic*. <https://www.dw.com/en/germanys-far-right-afd-aims-at-a-forgotten-demographic/a-50993725>. (11. februar 2020.)

42 Isto.

43 Eddy Melissa. (Septembar 2017). *Alternative for Germany: Who Are They, and What Do They Want?* <https://www.nytimes.com/2017/09/25/world/europe/germany-election-afd.html>. (13. februar 2020.)

pouzđano, dostojno.⁴⁴ Ali *Heimat* može projektirati i nešto manje dobroćudno, ideju isključenosti i netoleranciju.⁴⁵ Riječ seže do 17. stoljeća, a kao termin postao je zastupljen u nacističkoj literaturi 1920-ih i 1930-ih kao dio nacionalsocijalističkog koncepta *ein Volk, ein Reich, ein Führer*.⁴⁶ Ovo sve navodim kako bi se lakše razumio diskurs ove partije, ali i da bih objasnila kako AfD danas oživljava koncepte zloupotrijebljene u nacističkoj ideologiji 30-tih godina prošlog stoljeća. Postavlja se nekoliko pitanja: Gdje započinje Heimat u praksi? Gdje se završava? Ko mu pripada? Kako bi se njemački Heimat trebao uklopiti s vizijama nadnacionalne Evrope? Apel AfD-a na Heimat u osnovi je isključujući.⁴⁷ Slogani poput: *“Der Islam gehoert nicht zu Deutschland”* (Islam ne pripada Njemačkoj); *“Der Islam? Passt nicht zu unserer Kueche”* (*“Islam? Ne spada u našu kuhinju”* – slogan se pojavio na plakatu svinje); i *“Burke? Ich steh mehr auf Burgunder!”* (*“Burka? Više volim burgundsko vino!”*) podvlači ideju Muslimana kao autsajdera.⁴⁸

EDL ideologija ima drugačije osnove, a jedan od karakterističnih i osebujnih aspekata politike EDL-a jeste insistiranje grupe na antirasizmu i njegovo glasno protivljenje Britanskoj nacionalnoj stranci (BNP). Očito u nastojanju da se distancira od BNP-a i ostalih krajnje desničarskih grupacija, i u pokušaju stvaranja ujedinjenog fronta s onima iz manjinskih etničkih grupa koji se mogu suprot-

staviti aspektima islama, EDL je na mnogim svojim demonstracijama prikazao transparente *“Crno i bijelo ujedinjeni”* i otvoreno naglašavao svoje protivljenje rasizmu, fašizmu i nacizmu.⁴⁹ Prilično teatralno paljenje zastave svastike na konferenciji za novinare EDL-a u oktobru 2009. godine bilo je, u očima simpatizera, dokaz njihove antinacističke vjerodajnice.⁵⁰ Prisutnost nekoliko crnaca i azijata pristalica EDL-a na demonstracijama u Leicesteru 2010. godine bio je njihov argument da mediji kako rekoše *“ne šalju jasnu sliku i nepravedno ih optužuju za rasizam, fašizam i da su desnica”*, a dok njihovo članstvo zapravo kako kažu *“to sve demantuje”*.⁵¹ EDL je također u prvi plan isticao slobode i prava, posebno žena i gej populacije (koji su rijetko viđeni među pristalicama EDL, ali kao članovi zvanično su registrovani) i naglašavao kako se upravo bore protiv islamskog ekstremizma koji *“uskraćuje prava ženama i osuđuje gej populaciju, prijeti smrću itd.”*⁵² AfD, na primjer, iako ne otvoreno homofobno i radikalno, ne pridaje toliku pažnju ugroženim i marginalnim grupama društva poput gej populacije. Štaviše, AfD je više usmjeren ka očuvanju tradicionalne porodice, tradicionalnih vrijednosti, protiv abortusa je i ističe *“da muškarci imaju svoje tradicionalno mjesto u društvu”* što je jasno izloženo u njihovom Manifestu u dijelovima:

- Predanost tradicionalnoj porodici kao vodećem principu, odjeljak 6.1 str. 40

44 Isto.

45 Isto.

46 Isto.

47 Isto.

48 Wolker Vitting. (Oktobar 2019). *German politicians slam right-wing populist AfD over rising anti-Semitism*. <https://www.dw.com/en/german-politicians-slam-right-wing-populist-afd-over-rising-anti-semitism/a-50893368>. (13. februar 2020.)

49 Richards Julian. (2013). *“Reactive Community Mobilization in Europe: The Case of the English Defence League”*. Behavioral Sciences of Terrorism and Political Aggression. (3). 177–193.

50 Isto, 181.

51 Isto, 184.

52 Isto, 189.

- Pozdrav nerođenoj djeci i bebama, odjeljak 6.7, str. 43.⁵³

Ovo naravno ne znači da je EDL liberalnija ili demokratičnija od AfD-a, već da koristi prisutnost svih onih koji nisu *"bijeli srednjovječni muškarci kršćani"* u svojim strukturama kako bi kroz sve ono za šta misle da konstituiše ekstremni islam sebe prikazali kao svjetlo koje se bori protiv tame koju nosi islam.

Odnos prema imigrantima i sumirana interpretacija Islama

AfD u potpunosti odbacuje politiku kancelarke Angele Merkel koja se ogleda dobrodošlicom prema izbjeglicama, posebno iz arapskog svijeta, u kojima je više od 1,5 miliona migranata stiglo u Njemačku od 2015. godine.⁵⁴ Stranka želi promijeniti njemački ustav kako bi se oslobodila prava na pojedinačno saslušanje u azilu i htjeli bi odmah deportirati sve one čiji su zahtjevi za ostanak u Njemačkoj odbijeni, bez obzira jesu li zemlje u koje se vraćaju sigurne ili ne.⁵⁵ AfD želi zapečatiti granice EU, pokrenuti stroge provjere identiteta duž njemačkih državnih granica i uspostaviti kampove u inostranstvu kako bi se spriječilo da migranti odlaze u Njemačku.⁵⁶ Muslimanska religija *"ne pripada Njemačkoj"*, rekao je glavni kandidat Alternativen za Njemačku, Alexander Gauland, koji je tvrdio da ta *"politička doktrina nije kompatibilna sa slobodnom državom"*.⁵⁷ Ista-

kao je na konferenciji za štampu da islamiistička retorika, nasilje i teror imaju korijene u Kuranu i učenju islama.⁵⁸ Iz Kleinertovih podataka potvrđeno je ono što su pokazala mnoga istraživanja: 64% članova AfD-a vjeruje da stranci donose drogu i kriminal, 87% misli da više kriminala dolazi od migranata nego od Nijemaca, 96% vjeruje da se osjećaju čudno u svojoj zemlji zbog muslimana, 87% misli da ono što AfD naziva "rodnim ludilom" mora biti zaustavljeno.⁵⁹ Ekstremizam se često koristi kao kodna riječ za neonaciste, a nacistički duh u AfD-u vidimo u podatku da se 78% članova slaže s tvrdnjom da: *"više od 70 godina nakon 1945. ne bismo se više trebali izvinjavati za svoju prošlost"*.⁶⁰ Nije iznenađujuće da antisemitizam ostaje živ i unutar AfD-a jer 38% članova vjeruje da Židovi imaju previše društvenog utjecaja.⁶¹ Pravu prirodu politike EDL-a možda je nehotice dao nekadašnji lider Tommy Robinson u svom govoru na demonstracijama u Leicesteru u oktobru 2010. godine.⁶² U istom je govoru rekao: *"Borit ćemo se protiv militantnog islama, gdje god podigne njegovu ružnu, pedofilsku, srednjovjekovnu glavu"*, u odlomku govora koji dolazi blizu poticanja vjerske mržnje, kako je definirano Zakonom o vjerskoj i rasnoj mržnji iz 2006. godine.⁶³ Svakako, ako vođa EDL-a naglašava usklađenost s "našom kulturom" s jedne strane i osuđuje aspekte islama na tako brutalne načine

53 Manifest Alternative za Njemačku iz 2016. godine.

54 Isto.

55 Isto.

56 Isto.

57 Bennhold Katrin. (Oktobar 2019). 'Hitler or Höcke?' Germany's Far-Right Party Radicalizes. <https://www.nytimes.com/2019/10/26/world/europe/afd-election-east-germany-hoecke.html>. (15. februar 2020.)

58 Isto.

59 Scally Dereck. (Maj 2016). Germany's AfD backs anti-Islam course in party programme. <https://www.irishtimes.com/news/world/europe/germany-s-afd-backs-anti-islam-course-in-party-programme-1.2631560>. (09. februar 2020.)

60 Isto.

61 Isto.

62 Goodwin Matthew. *The Roots of Extremism: The English Defence League and the Counter-Jihad*. 19.

63 Isto.

s druge, onda on potkopava vlastite tvrdnje organizacije da su umjerenost i tolerancija ono za šta se zalažu.

Retorika, pitanje tabooa i podrška javnosti

Sva populistička retorika dijeli temeljno razlikovanje između “nas” čistih ljudi i “njih”, korumpirane elite. Krajnje desni populizam, nadalje odabire neprijateljsku figuru na koju se mogu projektirati stvarne nesigurnosti: “Drugi–muslimani” u ovom slučaju. Porast populističkih desnih stranaka u Evropi povezan je sa širenjem Evropske unije što možemo vidjeti na primjeru AfD-a.⁶⁴ Službena platforma AfD-a kaže da ta stranka podržava izravnu demokratiju, podjelu državne vlasti i vladavinu zakona i reda, ali kroz svoju kratku povijest kritičari su optuživali pojedine članove, poput Björna Höckea, da promiču neonacističke ideje i to koristeći neonacistički jezik.⁶⁵ Kritičari kažu da stranka slijedi strategiju ciljanog raskida s antinacističkim tabuima.⁶⁶ Unatoč tome, Ministarstvo unutrašnjih poslova saopćilo je kako AfD ne smatra neustavnom, te stranku ne drži pod stalnim nadzorom Ureda za zaštitu ustava, njemačke domaće obavještajne agencije.⁶⁷ AfD se također vidi kao branitelj tradicionalnog obiteljskog modela kao što je borba protiv pobačaja i, unatoč istaknutoj ulozi Weidelove (jedne od lidera stranke u istospolnom braku), neprijateljski raspoložen prema “alternativnim” načinima života.⁶⁸ Stranka se zalaže za niz

mjera koje bi povećale državnu finansijsku podršku tradicionalnim porodicama.⁶⁹ Poput Donalda Trumpa ili populističkih vođa u istočnoj Evropi, čelnici AfD-a pokazuju upadljivo neprijateljstvo prema glavnim medijima. AfD favorizira uklanjanje naknada za izdavanje licenci koje podliježu njemačkoj javnoj televiziji i radio stanicama, a novinari su redovno isključeni iz stranačkih događanja.⁷⁰ AfD je usvojila neke retorike poput slogana “*Lügenpresse*” (Lažljivi mediji), kojeg su koristili nacisti.⁷¹ Njemačka mora ponovo uvesti stalnu graničnu kontrolu i vanjske granice EU-a moraju biti “potpuno zatvorene”, kaže AfD.⁷² Frauke Petry je jednom prilikom rekla da njemačka policija “po potrebi” treba pucati na migrante koji žele ilegalno ući u zemlju, (a ona je doživljavana kao umjerena u AfD-u).⁷³ AfD je također svoj uspjeh izgradio na izazovima tabua i koketiranju sa rasizmom. Petry je pokušala zaustaviti tabu na nacističkom nazivu *völkisch*, koji dolazi od njemačke riječi za ljude, ali su ga nacisti koristili da definiraju one za koje smatraju da pripadaju njemačkoj rasi.⁷⁴ Populisti bi također željeli otkazati sav novac koji Njemačka trenutno troši na izbjeglice i pojačati razvojnu pomoć stranim zemljama koje aktivno sudjeluju u sprečavanju ljudi da dođu u Njemačku.⁷⁵

Premda nedavna rasprava u Evropi sugerije da podrška za skupine poput EDL-a

64 Isto.

65 Koepf H. Peter. (Oktobar 2019). *The AfD's populist rhetoric attracts those who are traumatized by the past and scared of the future*. <http://www.german-times.com/the-afds-populist-rhetoric-attracts-those-who-are-traumatized-by-the-past-and-scared-of-the-future/>. (18. februar 2020.)

66 Isto.

67 Isto.

68 Isto.

69 Isto.

70 Isto.

71 Isto.

72 Isto.

73 Isto.

74 Isto.

75 Isto.

potječe iz nedavne finansijske krize, nalazi pokazuju da ekonomska nesigurnost nikako nije glavni pokretač u slučaju EDL-a.⁷⁶ Oni uvučeni u orbitu pokreta poput EDL-a ekstremni su u svojim pogledima prema islamu i muslimanima. Ove organizacije okupljaju građane koji izgledaju ujedinjeni vjerovanjem da i religija i njezini sljedbenici predstavljaju temeljnu i goruću prijetnju njihovoj rodnoj grupi i naciji: 80% pristalica doživljava islam kao opasnost za zapadnu civilizaciju i smatra rast muslimanske zajednice kao prijetnju.⁷⁷ Skoro duplo više je onih koji su se složili s platformom protiv džihada, a jasna se većina distancirala od surovog rasizma stare desnice.⁷⁸ Dio uspjeha EDL-a svodi se na njegovu sposobnost iskorištavanja glavnih problema kao što je, na primjer, nedavno aktualno izvještavanje o pedofilima britansko-azijskog porijeklo i to muškarcima muslimanima u Sjevernoj Engleskoj, EDL nastoji ovu zabrinutost oblikovati u nepovjerenje prema muslimanima u cjelini.⁷⁹ Oslanjajući se na esencijalističko čitanje islama i muslimana, EDL tvrdi da muškarcima koji izvrše silovanja djeluju u skladu s njihovom religijom; "*Muhammed se oženio devetogodišnjom Aišom, pa argument ide, stoga moderni muslimani podržavaju pedofiliju*".⁸⁰ Seksualni napadi na zapadne žene i djevojke koje izvršavaju muslimani, stoga su predstavljeni kao specifično islamski fenomen, karakterističan za kulturu kojoj na zapadu nema mjesta.⁸¹ Za razliku od svojih rasno-nacionalističkih prethodnika, vodstvo EDL-a zagovara oblik kulturnog nacionalizma prema kojem se nacija i njezini članovi definiraju prvenstveno u

smislu zajedničke kulture i historije.⁸² Tome se dodaje i agresivni integracionizam koji od imigranata i bilo kojih drugih stranaca zahtijeva da se pridržavaju skupa kulturnih i političkih vrijednosti, uključujući, ali ne ograničavajući se na ženska prava, ljudska prava, slobodu govora i demokratiju. Prema svojoj izjavi o misiji, EDL želi privući podršku ljudi svih rasa, svih vjera, svih političkih uvjerenja i svih načina života, u borbi protiv islama.⁸³ Iako je moguće da rukovodstvo EDL-a krije neonacističke i rasističke simpatije, rasa jednostavno nije u srži njegove poruke ili ideologije.

ZAKLJUČAK

U šest godina kako je AfD osnovana kao nacionalno-konzervativna protestna stranka slobodnog tržišta, naglo se prebacila u desno. Ta stranka iskoristila je odluku kancelarke Angele Merkel da dočeka preko milion migranata u Njemačku u 2015. godini, aktivno izazivajući strah od islamizacije i migrant-skog kriminala. Dvije godine kasnije, AfD je postala prva krajnje desna stranka koja je ušla u Parlament nakon Drugog svjetskog rata. Usidreni u starijim argumentima o sukobu civilizacija ili tezi o Eurabiji, desničarske ekstremističke i kontra-džihadске grupe često svoje pripovijedanje o imigraciji ukviruju apokaliptično. Vizija koju nude pristalicama je ona u kojoj se različite etničke, rasne i vjerske skupine uključuju u nasilje u zajednici i gdje se može zahtijevati (i opravdano) nasilje u cilju zaštite matične skupine. To je često praćeno referencama na stope nataliteta i demografskim podacima koji se

76 Richards Julian. "Reactive Community Mobilization in Europe: The Case of the English Defence League". 177–193.

77 Isto, 187.

78 Isto, 188.

79 Isto, 189.

80 Isto.

81 Isto.

82 Isto, 191.

83 Isto, 192.

navode kao dokaz da se matična grupa suočava s rasnim i kulturnim izumiranjem. Iako obje strukture kompariramo kao primjere desničarskog populizma, pored toga što im je zajednička desničarska retorika usmjerena protiv imigracija i Islama kao “prijetnje po nacionalne, ali i zapadne vrijednosti”, u ključku možemo sumirati nekoliko ključnih razlika. Prvo, EDL klasifikujemo kao pokret zasnovan na protestu protiv “islamizacije Zapada” bez zvaničnog programa, dok je AfD politička partija sa formalnim političkim programom koji tretira i pitanje “islamizacije Zapada” ali samo u kontekstu problema koji Njemačka ima sa masovnim prilivom izbjeglica. To nas dovodi do druge razlike, a to je da je EDL dio globalnog pokreta protiv džihada koji se fokusira samo na pitanje islama, a u slučaju AfD-a, njega je izrodila tradicionalna Njemačka opterećenost identitetom kojeg definiraju u odnosu na historijsko poniženje koje su doživjeli u oba svjetska rata kako govore njeni predstavnici. Viđenje identiteta AfD modifikovano je u novom kontekstu u kojem se našlo Njemačko društvo u toku migrantske krize.

Tako je AfD dominantno anti-establišmentska partija koristeći politiku Merkelove CDU prema migrantima koja je, prema istraživanjima probudila kod Nijemaca strah od islama, za izbornu pobjedu. S druge strane pak, EDL nije u svojoj biti anti-establišmentski u smislu promjene političke elite, već u onoj mjeri u kojoj je potrebno da sa sebe skine etiketu desnice pa je tako anti-establišmentska retorika EDL-a prema desničarskim partijama u Britaniji rezervisana za predstavljanje EDL-a kao pokreta koji se bori za demokratiju i protiv fašizma (iako stanje na terenu pokazuje drugačije kako smo vidjeli u radu). Objе strukture dovodimo u vezu sa ekstremni desničarskim grupama poput Casuals United-a u Britaniji i PEGIDE u Njemačkoj što nam govori da je ideologija i EDL-a i AfD-a takva uprkos naporima obje strukture da dokažu drugačije. Više napora

u to ulaže svakako EDL koji teži masovnoj podršci u borbi protiv islama što je jedini njen cilj. Istovremeno je borba protiv islama cilj AfD-a samo u mjeri u kojoj se on kao takav iz konteksta nametnuo što je potvrđeno činjenicom da je AfD nastao kao euroskeptična stranka sa ciljem obnove njemačke ekonomije za koju su smatrali da je “gušena” prejakom evropskom integracijom. Primarni cilj AfD-a bio je napuštanje eura i vraćanje njemačke marke kao valute, a u toku predizborne kampanje kao potencijalni cilj za pobjedu iznjedrio se anti-imigracijski program (ono što je kritikovano kod konkurentne Merkelove partije), a da je novi diskurs pametno preusmjeren potvrđuje izborna pobjeda koju je AfD ostvario na nacionalnim izborima 2017. kao treća stranka po broju osvojenih glasova. Za kraj, istakla bih ono što EDL i AfD definitivno imaju zajedničko, a to je retorika obojena ksenofobijom, vjerskom mržnjom i stereotipima koji u Evropi mogu dovesti do radikalizacije desničarski orijentisanih grupa i dodatne radikalizacije već ekstremnih muslimanskih grupa. Ekstremizmi koji se uzajamno jačaju svakako su aktuelna prijetnja evropskoj sigurnosti.

SUMMARY

FAR-RIGHT POPULISM AND MIGRATION: COMPARISON OF ENGLISH DEFENCE LEAGUE (EDL) AND ALTERNATIVE FÜR DEUTSCHLAND (AFD)

Right-wing parties and groups are increasingly supported across Europe. Such parties have proven successful in national elections recently held, often taking second or third place, and in some cases joining the ruling coalitions. Their shared focus on sovereignty, their skepticism towards the EU, their emphasis on rigorous immigration policies and putting “local” residents first in areas such as social welfare and social services, policies that promote new nationalism, have made it possible to analyze all these parties. Civic nationalist rhetoric presents

culture as a value issue, justifying the exclusion of others by the alleged threats posed by those who do not share our liberal democratic values. This strengthens the ability of these parties to mobilize on an issue such as terrorism by linking Islamophobic narratives to immigration and security with the justification that some cultures and religions are intolerant and inherently negatively oriented toward democracy. It also focuses on social welfare as an important aspect of social contract between the state and citizens. The views of these parties are increasingly protectionist and chauvinistic, enabling them to mobilize economically precarious sections of the population, stating that this is the result of immigration, unemployment and (alleged) scarcity brought on by the others. The narratives of right-wing populism have significant implications on the future of democracy and policy-making in Europe.

LITERATURA

1. Aked Hilary. Islamophobia, Counter-extremism and the Counterjihad Movement u: Narzanin Massoumi, Tom Mills, and David Miller. What is Islamophobia? Racism, Social Movements and the State. (2017). London: Pluto Press.
2. Goodwin Matthew. The Roots of Extremism: The English Defence League and the Counter-Jihad Challenge (PDF) (Report). (2013). London: Chatham House.
3. Richards Julian. Reactive Community Mobilization in Europe: The Case of the English Defence League: Behavioral Sciences of Terrorism and Political Aggression. (2013).
4. Winlow Simon; Hall Steve; Treadwell James. The Rise of the Right: English Nationalism and the Transformation of Working-Class Politics. (2017). Bristol: Policy Press.
5. AfD: What you need to know about Germany's far-right party <https://www.dw.com/en/afd-what-you-need-to-know-about-germanys-far-right-party/a-37208199>
6. BBC News. German election: How right-wing is nationalist AfD? <https://www.bbc.com/news/world-europe-37274201>
7. Belvedere J. Matthew. German far-right party raises concerns about Nazi ideology of the past, warns ex-Merkel official. <https://www.cnbc.com/2017/09/25/german-far-right-afd-party-raises-concerns-about-nazi-ideology-of-the-past-warns-ex-merkel-official.html>
8. Bennhold Katrin. 'Hitler or Höcke?' Germany's Far-Right Party Radicalizes. <https://www.nytimes.com/2019/10/26/world/europe/afd-election-east-germany-hoecke.html>
9. Eddy Melissa. Alternative for Germany: Who Are They, and What Do They Want? <https://www.nytimes.com/2017/09/25/world/europe/germany-election-afd.html>
10. Harrison David. Luton's Muslim extremists defy public anger. <https://www.telegraph.co.uk/news/uknews/law-and-order/4991313/Lutons-Muslim-extremists-defy-public-anger.html>
11. Jackson James. Germany's far-right AfD aims at a forgotten demographic. <https://www.dw.com/en/germanys-far-right-afd-aims-at-a-forgotten-demographic/a-50993725>
12. Koepf H. Peter. The AfD's populist rhetoric attracts those who are traumatized by the past and scared of the future. <http://www.german-times.com/the-afds-populist-rhetoric-attracts-those-who-are-traumatized-by-the-past-and-scared-of-the-future/>
13. Manifesto Alerntative za Njemačku u toku predizborne kampanje, 2016. godina; https://www.afd.de/wp-content/uploads/sites/111/2017/04/2017-04-12_afd-grund-satzprogramm-englisch_web.pdf
14. Scally Dereck. Germany's AfD backs anti-Islam course in party programme. <https://www.irishtimes.com/news/world/europe/germany-s-afd-backs-anti-islam-course-in-party-programme-1.2631560>
15. South China Morning Post. German far-right populists ramp up the rhetoric as Merkel's party slumps, days before election. <https://www.scmp.com/news/world/europe/article/2111828/german-far-right-populists-ramp-rhetoric-merkels-party-slumps-days>
16. Wolker Vitting. German politicians slam right-wing populist AfD over rising anti-Semitism. <https://www.dw.com/en/german-politicians-slam-right-wing-populist-afd-over-rising-anti-semitism/a-50893368>